

3-iasis techninis informacinis dokumentas

Nematerialiojo turto vertinimas

Tarptautinė vertinimo standartų taryba

Copyright © 2012 International Valuation Standards Council

Visos teisės saugomos

Be išankstinio raštiško Tarptautinės vertinimo standartų tarybos (TVST) sutikimo jokia šio leidinio dalis ar visa medžiaga negali būti verčiama, kopijuojama arba atgaminama jokiais elektroninėmis, mechaninėmis ar kitokiomis priemonėmis, įskaitant fotografinį kopijavimą ir įrašymą, jokiaje informacijos laikmenoje ar paieškos sistemoje.

Visais su šių dokumentų leidimu ar autorių teisėmis susijusiais klausimais prašome kreiptis į Tarptautinę vertinimo standartų tarybą:

41 Moorgate, LONDON, EC2R 6PP, Jungtinė Karalystė, +44 (0)20 7374 5585, el. paštas ivsc@ivsc.org

ISBN 978-0-9569313-2-0

Nei Tarptautinė vertinimo standartų taryba, nei autoriai ar leidėjai neprisiima jokios atsakomybės už bet kokio asmens nuostolius, patirtus jam vadovaujantis ar atsisakius vadovautis šio leidinio medžiaga, nesvarbu, ar tokie nuostoliai būtų patirti dėl aplaidumo, ar dėl kitų priežasčių.

Originalų tekstą anglų kalba rinko ir spaudė „Page Bros“, Norwich

Versta iš: **Technical Information paper 3. The Valuation of Intangible Assets** (2012)

© Turto vertinimo priežiūros tarnyba, vertimas į lietuvių k., 2014

Techniniai informaciniai dokumentai

Pagrindinis TVST Techninio informacinio dokumento (TID) tikslas – sumažinti vertinimo praktikos įvairovę, nustatyti visiems priimtinius procesus ir procedūras bei aptarti jų taikymą. TID yra skirtas padėti profesionaliems vertintojams ir su vertinimu susipažinusiems vertinimo dokumentų naudotojams. TID paskirtis:

- suteikti informacijos apie įvairių rūšių turto savybes, kurios svarbios jo vertei;
- suteikti informacijos apie vertės skaičiavimo būdus ir jų taikymą;
- išsamiai aptarti Tarptautiniuose vertinimo standartuose (TVS) aprašytus dalykus, padėti juos tinkamai taikyti;
- suteikti informacijos, kuri padėtų vertinimo specialistams priimti sprendimus.

TID nėra skirtas:

- mokyti ar instrukuoti vertinimo klausimais;
- teikti nurodymus dėl tam tikrų vertinimo metodų ar vertės skaičiavimo būdų taikymo ar netaikymo konkrečiai situacijai.

TID nėra privalomas. Vertintojo pareiga pasirinkti tinkamiausius vertinimo metodus ir vertės skaičiavimo būdus atsižvelgiant į konkretaus vertinimo faktines aplinkybes.

Daroma prielaida, kad šio dokumento skaitytojas yra susipažinęs su TVS. Taikant šį dokumentą labai svarbios *TVS struktūrinuose pagrinduose* aptartos sąvokos ir principai bei 210-ojo TVS *Nematerialusis turtas* nuostatos.

Turinys

	Skirius	Psl.
1. Įvadas	1.1–1.4	5
2. Apibrėžtys	2.1	5
3. Turto identifikavimas	3.1–3.13	7
4. Vertinimo metodai ir vertės skaičiavimo būdai	4.1–4.4	9
5. Lyginamasis metodas	5.1–5.8	10
6. Pajamų metodas	6.1	11
Perspektyvinė finansinė informacija	6.2–6.11	11
Vertės skaičiavimo būdai	6.12–6.15	13
Netaikyto naudojimosi turtu mokesčio skaičiavimo būdas	6.16–6.23	13
Papildomo pelno skaičiavimo būdas	6.24–6.30	15
Perteklinių pajamų skaičiavimo būdas	6.31–6.42	16
Plyno lauko skaičiavimo būdas	6.43–6.44	18
7. Išlaidų metodas	7.1–7.7	19
8. Kiti aspektai		20
Diskonto norma	8.1–8.3	20
Likęs naudingo tarnavimo laikas	8.4	20
Taikymo pavyzdžiai		21

3-iasis techninis informacinis dokumentas

Nematerialiojo turto vertinimas

1. Įvadas

1.1. Šio TID tikslas – teikti rekomendacijas dėl pagrindinių vertinimo metodų ir skaičiavimo būdų taikymo nematerialiajam turtui vertinti. Šio TID nurodymus būtina aiškinti neatsiejus jų nuo Tarptautinių vertinimo standartų. 210-asis TVS *Nematerialusis turtas* nustato:

- dalykus, į kuriuos būtina atsižvelgti nustatant nematerialiojo turto vertinimo darbo apimtį;
- dalykus, į kuriuos būtina atsižvelgti rengiant nematerialiojo turto vertinimo ataskaitą.

1.2. 210-ojo TVS komentaruose išsamiai apžvelgiamos įvairios nematerialiojo turto rūšys ir taikomi pagrindiniai vertinimo metodai ir vertės skaičiavimo būdai. Šiame TID daug išsamiau nagrinėjami Komentaruose aptarti dalykai ir pateikiama jų taikymo praktikoje pavyzdžių.

1.3. Nematerialusis turtas vertinamas įvairiais tikslais, tarp jų ir šiais:

- verslo subjektų arba jų dalių įsigijimo, sujungimo ir pardavimo;
- nematerialiojo turto pirkimo ir pardavimo;
- ataskaitų mokesčių tarnyboms rengimo;
- ginčų ir nemokumo bylų sprendimo;
- finansinės atskaitomybės rengimo.

1.4. Šiame TID pateikiama nurodymų dėl nematerialiojo turto vertinimo procedūrų, metodų ir vertės skaičiavimo būdų. Jame nenagrinėjami konkrečių teisės sistemų konkretūs įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nustatyti reikalavimai, taikytini nematerialiajam turtui vertinti tam tikrais tikslais, pvz., apmokestinimo ar finansinei atskaitomybei rengti. Jei vertinimas reikalingas finansinėms ataskaitoms sudaryti, taikomas 300-asis TVS *Vertinimas finansinėms ataskaitoms sudaryti*. 300-jame TVS pateikiama ir nurodymų dėl pagrindinių vertinimo reikalavimų pagal Tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus (TFAS).

2. Apibrėžtys

2.1. Toliau pateiktų šiame TID vartojamų terminų apibrėžtys yra ypač aktualios nematerialiajam turtui vertinti. Gali būti vartojami ir kiti TVST Tarptautiniame vertinimo terminų žodyne apibrėžti terminai, tačiau dėl glaustumo šiame dokumente jie nepateikiami.

Papildantis turtas	Materialusis ar nematerialusis turtas, naudojamas su vertinamu nematerialiuoju turtu susijusiems pinigų srautams kurti.
Papildančio turto išlaidos	Išlaidos, rodančios pagrįstą grąžą arba grąžą iš papildančio turto, kuris naudojamas su vertinamu nematerialiuoju turtu susijusiems pinigų srautams kurti.
Išlaidų metodas	Vertinimo metodas, grindžiamas ekonomikos principu, kad pirkėjas

	už turtą nemokės daugiau, nei kainuotų nusipirkti ar pasigaminti kitą tokio pat naudingumo turtą.
Diskontuotų pinigų srautų skaičiavimo būdas	Pajamų metodo skaičiavimo būdas, kuriuo būsimųjų pinigų srautų dabartinė vertė apskaičiuojama taikant diskonto normą.
Perteklinės pajamos	Numatoma ekonominės naudos vertė, viršijanti pasirinkto pagrindinio turto (dažniausiai – grynojo materialiojo turto), naudojamo tai ekonominei naudai kurti, tinkamą grąžos normą.
Perteklinių pajamų skaičiavimo būdas	Nematerialiojo turto teikiamos ekonominės naudos skaičiavimo būdas, kuriuo iš visų nematerialiojo turto naudojimo pinigų srautų atimami pinigų srautai, atitinkantys tikrąjį nematerialųjį turtą papildančio materialiojo turto grąžą rinkoje.
Veiklą tęsti besitikintis verslo subjektas	Verslo subjektas, kuris tikisi tęsti veiklą artimiausioje ateityje.
Prestižo vertė	Ekonominė nauda, numatoma gauti iš verslo, turimų teisių į verslą ar turto grupės, kuri yra neatsiejama nuo turto.
Plyno lauko skaičiavimo būdas	Nematerialiojo turto vertės skaičiavimo būdas, kuriuo iš papildančio turto naudojimo pinigų srautų atimamos to turto pirkimo ar sukūrimo išlaidos.
Pajamų metodas	Vertinimo metodas, kuriuo vertė nustatoma būsimus pinigų srautus išreiškiant esama kapitalo verte.
Nematerialusis turtas	Materialios formos neturintis nepiniginis turtas, kuris turi ekonominių savybių ir savininkui suteikia teisių ir ekonominės naudos.
Lyginamasis metodas	Vertinimo metodas, kuriuo vertė nustatoma lyginant vertinamą turtą su tokiu pačiu ar panašiu žinomos kainos turtu.
Kelių laikotarpių perteklinių pajamų skaičiavimo būdas	Per kelis laikotarpius nematerialiojo turto teikiamos ekonominės naudos skaičiavimo būdas, kuriuo iš nematerialiojo turto naudojimo pinigų srautų atimami pinigų srautai, atitinkantys tikrąjį nematerialųjį turtą papildančio materialiojo turto grąžą rinkoje.
Papildomo pelno skaičiavimo būdas	Nematerialiojo turto vertės skaičiavimo būdas, kuriuo tokio turto vertė išreiškiama kaip pelno ar pinigų srautų, gausimų tokį turtą naudojant, ir pinigų srautų, gausimų tokio turto nenaudojant, skirtumas.
Perspektyvinė finansinė informacija	Numatomi finansiniai duomenys pinigų srautams diskontuotų pinigų srautų skaičiavimo būdu apskaičiuoti.
Netaikyto naudojimosi turtu mokesčio skaičiavimo būdas	Nematerialiojo turto vertės skaičiavimo būdas, grindžiamas principu, kad turint nuosavybės teises į nematerialųjį turtą yra sutaupomas naudojimosi turtu mokestis, kuris būtų mokamas, jei tokio turto nuosavybės teisės priklausytų trečiosioms šalims.
Naudojimosi turtu mokestis	Mokestis už naudojimąsi turtu, ypač nematerialiuoju turtu ar gamtos ištekliais.
Mokesčių nuolaida dėl amortizacijos	Mokesčių sumažinimas dėl kapitalizuoto turto amortizacijos.
Svertinis kapitalo kainos vidurkis	Diskonto norma, išreiškiama kaip visų verslo subjekto kapitalą sudarančių finansavimo šaltinių rinkos kainų svertinis vidurkis.

3. Turto identifikavimas

3.1. 210-asis TVS numato, kad būtina identifikuoti vertinamą nematerialųjį turtą nurodant jo rūšį ir su juo susijusias teises ar interesus. 210-ojo TVS komentaruose aiškinama, kuo skiriasi nematerialusis turtas, kurį galima identifikuoti, nuo prestižo vertės, kuri yra neidentifikuojamas nematerialusis turtas. Apskritai nematerialusis turtas yra identifikuojamas, jei jį galima atskirti nuo verslo subjekto arba jei jis atsiranda iš sutartinių ar kitų teisių.

3.2. 210-ojo TVS komentaruose aprašomos keturios pagrindinės identifikuojamo nematerialiojo turto rūšys ir siekiama, atsižvelgiant į reikalavimus, padėti vertintojams aiškiai apibrėžti vertinamą turtą ir vertinamų teisių ar interesų pobūdį. Nematerialusis turtas gali būti:

- susijęs su rinkodara;
- susijęs su klientu ar tiekėju;
- susijęs su technologijomis;
- susijęs su menu.

Toliau išsamiai aprašomos paprastai pasitaikančios turto grupės ir teisių arba interesų tipai.

3.3. **Su rinkodara susijęs** nematerialusis turtas dažniausiai naudojamas prekių ar paslaugų pardavimui skatinti. Kai kurie tokio turto pavyzdžiai:

- firmų vardai, prekių, paslaugų, kolektyviniai ir sertifikavimo ženklai;
- firminis stilius (unikali spalva, forma ir pakuotės dizainas);
- laikraščių pavadinimai;
- interneto domenų pavadinimai;
- susitarimai nekonkuruoti.

Sąvoka „prekės ženklas“ (angl. *brand*) dažnai vartojama su rinkodara susijusiam nematerialiajam turtui apibūdinti. Tai yra bendrinis apibūdinimas, kuris paprastai reiškia vienas kitą papildančių turtų grupę, kuriuos galima atskirai identifikuoti ir dėl to atskirti nuo prestižo vertės. Teisės į su rinkodara susijusį turtą, pvz., prekių ženklai, firmų vardai arba firminis stilius, dažnai saugomos jas nustatyta tvarka įregistravus.

3.4. **Su klientu ar tiekėju susijęs** nematerialusis turtas atsiranda iš santykių su klientu ar tiekėju arba iš informacijos apie juos. Tai gali būti:

- reklamos, statybos, valdymo, paslaugų ar tiekimo sutartys;
- licencijavimo ar naudojimosi turtu mokesčio sutartys;
- paslaugų teikimo ar prekių tiekimo sutartys;
- užsakymų knygos;
- darbo sutartys;

- naudojimo teisės, pvz., geologinių tyrimų, vandens išteklių naudojimo, oro tiekimo, miško kirtimo, oro uosto nusileidimo takų ir pan. teisės;
- frančizės sutartys;
- santykiai su klientais;
- klientų sąrašai.

Pateiktas sąrašas rodo, kad teisės į turtą, atsirandančios iš santykių su klientais arba prekių tiekėjais ar paslaugų teikėjais, dažnai sukuriamos sutartimis, tačiau yra nemažai ir nesutartinio turto pavyzdžių – tai santykiai su klientais ir klientų sąrašai.

3.5. Su technologijomis susijęs nematerialusis turtas atsiranda iš sutartinių ir nesutartinių teisių naudotis konkrečia technologija ar formule, pvz.:

- dizaino ir kiti patentai;
- mašinos arba įrankio, kuris naudojamas konkrečiam procesui, dizainas;
- formulė arba receptas, naudojamas produktui kurti;
- kompiuterinė programinė įranga;
- išskirtinis produktas ar produkto dizainas.

Teisės į su technologijomis susijusį nematerialųjį turtą dažnai yra saugomos teisės aktų nustatyta tvarka, jos gali būti perleidžiamos sutartimi arba gali būti besąlygiškai saugomos kaip komercinė paslaptis.

3.6. Su menu susijęs nematerialusis turtas atsiranda iš teisės gauti naudą už meno kūrinius, pvz., naudojimosi turtu mokestis (autorinis atlyginimas):

- spektakliai ir kiti atliekami kūriniai;
- knygos, laikraščiai, literatūros kūriniai;
- filmai, televizija, kita vaizdo žiniasklaida;
- muzika, įskaitant dainos žodžius (paskelbtą arba atliktą);
- fotografijos, iliustracijos, piešiniai ir paveikslai.

Dažnai teisės į su menu susijusį nematerialųjį turtą saugomos įstatymų (autorių teisės), tačiau jos gali būti ir įgyjamos sutartimi.

3.7. Teisės į nematerialųjį turtą, pvz., prekės ženklas, autorių teisės, patentai, žinomas kaip intelektinė nuosavybė, pirmiausia garantuoja valstybės, kurioje ši intelektinė nuosavybė yra saugoma, įstatymai. Tačiau intelektinės nuosavybės apsaugą dažnai garantuoja ir įvairios tarptautinės sutartys, kurias pasirašiusios šalys susitaria abipusiai pripažinti intelektinės nuosavybės teises. Svarbiausia iš jų yra Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. Sutarties tikslas - suderinti valstybių narių intelektinės nuosavybės įstatymus. Laikytis šios sutarties privalo visos valstybės, kurios nori prisijungti prie PPO. Tačiau yra ir kitų sutarčių, kurios taikomos tam tikrai turto rūšiai ir gali skirtis nuo PPO sutarties nuostatų arba sudaromų atskirų šalių.

3.8. Skirtingos valstybės skirtingai taiko sutartis. Jei nematerialusis turtas pagal naudojimą yra tarptautinis arba gali būti naudojamas tarptautiniu mastu ir jo teisės saugomos įstatymų, gali prireikti teisės specialistų konsultacijų dėl efektyvaus teisių į tą turtą taikymo įvairiose geografinėse vietose ir teisių į tą turtą taikymo sričių.

3.9. Sutartinės nuosavybės teisės gali būti suteiktos ir įregistruotos formalia teisine sutartimi arba apsikėtus patvirtinimo laiškais. Jei teisės suteikiamos sutartimi arba susitarimu, jų sąlygos tampa svarbiausios vertinamoms teisėms apibrėžti. Kai kurie susitarimai gali būti ribotos trukmės arba gali numatyti teisių perleidimo apribojimų, galinčių turėti esminės įtakos vertei.

3.10. Kai kuris nematerialusis turtas teikia lengvatų, nors ir nesuteikia faktinių nuosavybės teisių, pvz., santykiai su klientais arba komercinės paslaptys. Dėl tokio nematerialiojo turto rašytinė sutartis nėra būtina, nors įmonė arba fizinis asmuo gali būti tokio nematerialiojo turto savininkas ir iš jo gauti ekonominės naudos.

3.11. Kartais identifikuojamąjį nematerialųjį turtą reikia ir galima vertinti atskirai, tačiau būna atvejų, kai neįmanoma arba sudėtinga jį vertinti atskirai ir vertinti tenka kartu su kitu materialiuoju arba nematerialiuoju turtu. Vertintojas vertinimo ataskaitoje turi aiškiai raštu nurodyti, ar nematerialusis turtas buvo įvertintas atskirai, ar kartu su kitu turtu. Pastaruoju atveju vertintojas turi paaiškinti, kodėl tą turtą vertinimo tikslais reikia sujungti su kitu turtu ir aiškiai aprašyti turtą, su kuriuo buvo sujungtas vertinamas turtas.

3.12. Prestižas yra neidentifikuojamas nematerialusis turtas, kadangi jo negalima atskirti nuo verslo (verslo subjekto), su kuriuo jis yra susijęs. Nors prestižas yra neatskiriamas ir jo, kaip visumos, identifikuoti neįmanoma, tačiau kai kurie su prestižu susiję elementai gali būti identifikuojami. Tai gali būti:

- su konkrečia įmone susijusi sąveika, atsirandanti sujungus du ar daugiau verslų, pvz., veiklos sąnaudų sumažėjimas, masto ekonomika arba produktų asortimento kaita;
- galimybė verslą išplėsti į įvairias rinkas;
- nauda, gaunama iš darbo kolektyvo narių sukurtos intelektualinės nuosavybės;
- nauda, gautina iš būsimų klientų;
- nauda, gauta iš sukurto organizacinio tinklo.

3.13. Apskritai, prestižo vertė yra likutinė vertė, gauta iš verslo subjekto vertės atėmus viso identifikuojamo materialiojo turto, nematerialiojo bei piniginio turto, įvertinto atsižvelgus į faktinius ar galimus įsipareigojimus, vertę.

4. Vertinimo metodai ir vertės skaičiavimo būdai

4.1. Visi trys *TVS struktūrinuose pagrinduose* aprašyti pagrindiniai vertinimo metodai – lyginamasis metodas, pajamų metodas ir išlaidų metodas, gali būti taikomi nematerialiajam turtui vertinti. Kiekvieno metodo pagrindiniai vertės skaičiavimo būdai aptariami šiame skyriuje. Yra ir papildomų vertės skaičiavimo būdų (pvz., realių pasirinkimų teorija), kurie nėra aptariami šiame

TID, nes jie nedažnai taikomi, nors kartais gali būti naudingi tam tikromis aplinkybėmis vertinant tam tikros rūšies nematerialųjį turtą.

4.2. Reikalavimas suprasti vertinamo nematerialiojo turto pobūdį ir savybes ir tokios turto rinkos pobūdį ir charakteristikas paprastai yra būtinas tam, kad galima būtų pasirinkti tinkamiausią vertinimo metodą ir skaičiavimo būdą. Pakankamas duomenų kiekis gali suteikti galimybę taikyti ir antrąjį skaičiavimo būdą, kuriam reikalingi duomenys gali būti paimti iš nematerialiojo turto vertės skaičiavimų taikant pagrindinį vertės nustatymo (skaičiavimo) būdą. Tai kartais vadinama „atvirkštine inžinerija“, pvz.:

- jei nematerialusis turtas vertinamas taikant netaikyto naudojimosi turtu mokesčio arba papildomo pelno skaičiavimo būdą kaip pagrindinį, tuomet atitinkamai, pvz., pajamų ir įmokų koeficientus, atėmus rinkodaros išlaidas, galima nustatyti iš nurodytų lyginamųjų rinkos sandorių arba
- jei nematerialusis turtas vertinamas taikant kelių laikotarpių perteklinių pajamų arba turto pakeitimo išlaidų skaičiavimo būdą kaip pagrindinį, atitinkamai naudojimosi turtu mokesčio dydis gali būti nustatytas netaikyto naudojimosi turtu mokesčio skaičiavimo būdu; tokiu atveju reikia įvertinti šio dydžio pagrįstumą.

4.3. 210-ojo TVS komentaruose rašoma, kad dėl nematerialiojo turto nevienalytiškumo nustatant vertę paprastai dažniau nei kitam turtui būtina taikyti kelis vertinimo metodus ir vertės skaičiavimo būdus.

4.4. Nepriklausomai nuo taikomo vertės skaičiavimo būdo, turto vertės kryžminei patikrai atlikti arba vertės pagrįstumui patikrinti gali būti svarbi jautrumo analizė; turi būti apsvarstytas tokios analizės taikymo pagrįstumas.

5. Lyginamasis metodas

5.1. Taikant lyginamąjį metodą vertė nustatoma lyginant vertinamą turtą su tokiu pačiu arba panašiu turtu, kurio kaina yra žinoma.

5.2. Norint taikyti lyginamąjį metodą nematerialiajam turtui vertinti, reikalingi šie duomenys:

- tokio paties arba panašaus nematerialiojo turto kainos ir (arba) vertės koeficientai;
- pataisos, kurios taikomos sandorių kainoms arba vertės koeficientams tikslinti atsižvelgiant į vertinamo turto ir sandorių turto skirtumus.

5.3. Vertės koeficientas- dažnai nustatomas turto sandorio kainą padalijus iš finansinio rodiklio, pvz., praeities arba būsimų pajamų arba tam tikro lygmens pelno. Vertinimo koeficientai taip pat gali būti apskaičiuojami pagal nefinansinius veiklos rodiklius, pvz., pagal nustatytą vieneto pardavimo kainą.

5.4. Kadangi dauguma nematerialiojo turto yra nevienalytis, tapataus turto sandorių pavyzdžių, kuriuos galima būtų palyginti su vertinamu turtu, rinkoje yra itin mažai. Jeigu ir galima rasti tam tikrų sandorių, dažniausiai jie susiję su panašiu, o ne su tapačiu turtu. Radus sandorių pavyzdžių

būtina nustatyti visus vertinamo ir lyginamo turto skirtumus ir jų įtaką vertei. Skirtumai gali būti tokie:

- geografinis pasiskirstymas;
- funkcionalumas;
- užimta rinkos dalis;
- rinkų prieinamumas (pvz., vienas nematerialusis turtas gali būti pateikiamas verslui, o kitas įmonių ir vartotojų rinkai);
- lyginamo turto sandorio laikas ir vertinamo turto vertės nustatymo diena.

5.5. Nustačius turto skirtumus ir jų įtaką vertei būtina nustatyti, ar lyginamo sandorio kaina bus didesnė ar mažesnė už vertinamo turto hipotetinio sandorio kainą. Jei įmanoma, bet kokią vertės padidėjimą ar sumažėjimą reikia išreikšti skaičiais, jei neįmanoma – pateikti raštu kuo daugiau kokybinės informacijos, pvz., ar konkretus veiksnys gali turėti reikšmingos įtakos vertei, palyginti su sandorio turtu.

5.6. Būtina kruopščiai išsiaiškinti visas sandorio, su kuriuo lyginama, aplinkybes. Sumokėta kaina galėjo būti sutarta su susijusia šalimi, pardavėjui galėjo būti daromas spaudimas parduoti arba pirkėjas galėjo būti suinteresuotas mokėti didesnę kainą dėl sąveikos, kuria tik jis gali pasinaudoti.

5.7. Dažnai pasitaiko atvejų, kad viešojoje erdvėje neįmanoma rasti išsamios informacijos apie sandorį, dažnai taip yra dėl konfidencialumo. Vertintojas gali ir nežinoti visų sandorio sąlygų, pvz., ar pardavėjas suteikė garantijų ir kompensacijų, ar buvo paskatų, ar įtakos turėjo sandorio mokesčiai. Kad vertintojas, neturėdamas išsamios informacijos apie sandorį, galėtų juo pasitikėti, jis turi kruopščiai įvertinti visas aplinkybes.

5.8. Nors galima identifikuoti sandorį ir gauti informacijos apie kainas, tačiau gali būti sunku nustatyti kai kuriuos kainos arba vertės koeficientus, kurie būtini norint parodyti skirtingas vertinamo nematerialiojo turto charakteristikas arba savybes palyginti su turtu, dėl kurio buvo sudaryti sandoriai. Dėl to gali būti sunku taikyti lyginamąjį metodą, todėl jis dažnai taikomas kryžminei patikrai atlikti.

6. Pajamų metodas

6.1. Pajamų metodo vertės skaičiavimo būdais apskaičiuota nematerialiojo turto vertė rodo būsimų pajamų, pinigų srautų arba sutaupytų išlaidų, kurių turto turintis rinkos dalyvis galėtų pagrįstai tikėtis, dabartinę vertę.

Perspektyvinė finansinė informacija

6.2. Taikant bet kurį pajamų metodo nematerialiojo turto vertės skaičiavimo būdą kai kuriems vertinimo duomenims pagrįsti reikalinga perspektyvinė finansinė informacija (PFI). Informacija apie pajamas bus susijusi su kitais finansiniais kriterijais, pvz., įplaukomis, veiklos pelnu, pinigų srautu. Šių finansinių kriterijų įvertinimas ypač svarbus turto vertinimo patikimumui.

6.3. PFI turi būti vertinama atsižvelgiant į šiuos veiksnius:

- pajamas, kurias tikimasi gauti iš nematerialiojo turto arba turto grupės naudojimo, ir prognozuojamą užimti rinkos dalį;
- ankstesnes pasiektas pelno maržas ir tikėtinas šių maržų nuokrypas atsižvelgiant į rinkos lūkesčius;
- iš nematerialiojo turto ar turto grupės naudojimo gautų pajamų mokesčius;
- apyvartinį kapitalą, reikalingas kapitalo sąnaudas arba verslo subjekto naudojamo turto atkūrimo išlaidas;
- augimo tempus pasibaigus prognozuojamam laikotarpiui, kuris atitinka turto tikėtiną naudingo tarnavimo laiką atsižvelgiant į konkretų verslo sektorių, dalyvaujančias šalis ir rinkos lūkesčius.

6.4. Be šių duomenų, visos prielaidos turi būti aprašytos vertinimo ataskaitoje nurodant jų pagrindimo ar informacijos šaltinį.

6.5. Prognozuojamas laikotarpis turi būti nuolat tikslinamas atsižvelgiant į numatomą likusį nematerialiojo turto naudingo tarnavimo laiką. Nematerialiojo turto tarnavimo laikas gali būti ribotas arba neribotas, todėl prognozuojami pinigų srautai gali turėti baigtinį laikotarpį arba tęstis neribotai.

6.6. Norint įsitikinti, ar iš įvairių šaltinių gauta PFI yra tinkama vertinimui, turi būti atliekama tokios informacijos lyginamoji analizė ir palyginimas su rinkos duomenimis. Lyginamoji analizė – procesas, kurio metu atliekamas PFI prielaidų logiškumo patikrinimas. Atliekant vertinimą rinkos vertei nustatyti vertinimo duomenys turi būti lyginami su rinkos duomenimis tam, kad įvertinti jų tikslumą ir patikimumą.

6.7. Naudojant PFI nematerialiojo turto rinkos vertei, augimo tempams, maržoms, mokesčiams, apyvartiniam kapitalui ir kapitalo išlaidoms nustatyti, lyginamoji analizė turi būti atliekama, kur įmanoma, lyginant šią informaciją su atitinkamais rinkos duomenimis.

6.8. Veiksniai, turintys įtakos PFI, gali būti ekonominės ir politinės ateities perspektyvos ir vykdoma valstybės politika. Valiutos kursas, infliacija ir palūkanų norma taip pat gali skirtingai daryti įtaką nematerialiajam turtui, kuris naudojamas versle skirtingoje ekonominėje aplinkoje. Reikia įvertinti, kokią įtaką šie konkretūs veiksniai daro konkrečiai rinkai ir verslo sektoriui, kuriame vertinamas turtas yra naudojamas.

6.9. Kai pinigų srautai prognozuojami neribotam laikui, ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas taikomiems augimo tempams. Jie neturėtų viršyti produktų, verslo sektorių, šalies ar dalyvaujančių šalių ilgalaikių augimo tempų vidurkio, nebent didesnę augimo tempą galima būtų pagrįsti.

6.10. Jei PFI naudojama nematerialiojo turto vertei nustatyti, reikia atlikti turto vertės rezultatų jautrumo analizę ir nustatyti galimus pagrindinių prielaidų pokyčius. Tas PFI dalis, kurioms apskaičiuota turto vertė yra jautriausia, būtina patikrinti siekiant įsitikinti, kad pagrindinės prielaidos dėl jų yra tvirtos, neabejotinos ir atsižvelgta į visus būtinus veiksnius.

6.11. Jei PFI naudojama vertės skaičiavimo būdui, susijusiam su pinigų srautų diskontavimu, reikia labai atidžiai parinkti diskonto normą, kuri atitiktų pinigų srautų prognozes.¹

Vertės skaičiavimo būdai

6.12. Nematerialiajam turtui vertinti pajamų metodu taikomi įvairūs vertės skaičiavimo būdai. Pagrindiniai skaičiavimo būdai aptariami ir šiame dokumente, jie yra:

- netaikyto naudojimosi turtu mokesčio skaičiavimo būdas, kuris kartais vadinamas naudojimosi turtu mokesčio sutaupymo būdu;
- papildomo pelno skaičiavimo būdas, dar vadinamas papildomų pajamų skaičiavimo būdu;
- perteklinių pajamų skaičiavimo būdas;
- plyno lauko skaičiavimo būdas.

6.13. Visais šiais skaičiavimo būdais prognozuojami pinigų srautai, priskiriami vertinamam turtui remiantis PFI, diskontuojami taikant diskontuotų pinigų srautų skaičiavimo būdą arba, retesniais atvejais, – vertinimo koeficientą.

6.14. Be ateityje prognozuojamų pajamų arba išlaidų taupymo srautų, kuriuos galima gauti naudojant turtą, kapitalizacijos, siūloma atsižvelgti ir į visas mokesčių lengvatas, kurios gali būti taikomos dėl sandorio kapitalizuoto turto nusidėvėjimo. Tokie patikslinimai, kurie vadinami mokesčių nuolaida dėl amortizacijos (MNA), rodo tai, kad iš turto gautinos pajamos apima ne tik tiesiogines pajamas, kurias galima gauti naudojant turtą, bet taip pat ir turto pirkėjo mokamų mokesčių sumažėjimą. Nuolaida labai priklauso nuo galimybės amortizuoti nematerialųjį turtą atitinkamoje mokesčių sistemoje, kuri numato mokesčių skydą (angl. *tax shield*), o taip pat ir prielaidas dėl atitinkamų mokesčių normų ir turto amortizacijos apskaitos tvarkos.

6.15. Norint apskaičiuoti rinkos vertę, pinigų srautus dėl mokesčių nuolaidos reikia tikslinti tik tuo atveju, jeigu mokesčių politika leidžia turto pirkėjui rinkoje pasinaudoti šia nuolaida. Jeigu turto vertinimo pagrindas kitas nei rinkos vertė, turi būti tikslinama MNA, kad amortizacija atitiktų vertės nustatymo pagrindą ir pasirinktą vertinimo metodą. Todėl, jei vertinama pajamų metodu ir vertinimas atliekamas verslo subjektui, MNA turi būti tikslinama tuo atveju, jei ji yra galima konkrečiam verslo subjektui.

Netaikyto naudojimosi turtu mokesčio skaičiavimo būdas

6.16. Pagal netaikyto naudojimosi turtu mokesčio skaičiavimo būdą nematerialiojo turto vertė nustatoma pagal hipotetinius licencijos mokesčius, kurių nereikėtų mokėti, jeigu turtas priklausytų nuosavybės teise, palyginti su nematerialiojo turto naudojimu pagal licenciją iš trečiosios šalies. Taikant šį skaičiavimo būdą apskaičiuojami visi naudojimosi turtu mokesčiai, kuriuos hipotetinis licenciatas turėtų sumokėti hipotetiniam licenciarui per visą turto naudingo tarnavimo laiką. Jei reikia, per visą nematerialiojo turto naudingo tarnavimo laiką naudojimosi turtu mokesčiai tikslinami atsižvelgus į mokesčius ir diskontuojami iki dabartinės vertės.

---

¹ 1-asis TID. *Diskontuoti pinigų srautai*

6.17. Taikant netaikyto naudojimosi turtu mokesčio skaičiavimo būdą reikia atsižvelgti į kai kuriuos arba į visus šiuos vertinimo duomenis:

- hipotetinio naudojimosi turtu mokesčio normos, kuri būtų mokama, jei turtas būtų įsigytas pagal licenciją iš trečiosios šalies, įvertinimą;
- finansinio kriterijaus prognozuojamą dydį, pvz., pajamos, kurioms būtų taikomas naudojimosi turtu mokestis per nematerialiojo turto naudingo tarnavimo laiką, kartu su nematerialiojo turto naudingo tarnavimo laiko prognoze;
- nuolaidos, kurią būtų galima gauti hipotetiniams naudojimosi turto mokesčiams, normą;
- rinkodaros ir kitas išlaidas, kurias licenciatas patirtų naudodamasis tokiu turtu;
- diskonto normą arba kapitalizacijos normą, taikomą hipotetinius naudojimosi turtu mokesčius perskaičiuojant į dabartinę vertę.

6.18. Naudojimosi nematerialiuoju turtu mokesčio norma paprastai nustatoma kaip pajamų, numatomų gauti naudojant turta, procentinis dydis. Kartais į naudojimosi turtu mokesčius gali būti įskaičiuojamos ne tik periodinės įmokos, kurios apskaičiuojamos kaip pajamų dalis ar remiantis kitais finansiniais kriterijais, bet ir pradinis įnašas.

6.19. Hipotetiniam naudojimosi nematerialiuoju turtu mokesčiui nustatyti gali būti taikomi du skaičiavimo būdai. Pirmasis būdas grindžiamas lyginamiems ar panašioms sandoriams taikomomis rinkos licencijų kainomis. Naudojimosi turtu mokestį galima apskaičiuoti remiantis esamais arba ankstesniais susitarimais, kurių pagrindu vertinamas turtas yra licencijuojamas, arba pagal kito identiško ar panašaus turto licencijavimo susitarimus. Norint taikyti šį skaičiavimo būdą, būtina turėti informacijos apie lyginamą nematerialųjį turta, kuris yra nuolat licencijuojamas sudarant sandorį įprastomis rinkos sąlygomis. Siekiant garantuoti rezultatų ekonominį pagrįstumą, dažnai yra naudinga atlikti kryžminę patikrą taikant pelno paskirstymo metodą.

6.20. Antrasis skaičiavimo būdas taikomas tada, kai rinkoje nėra informacijos apie naudojimosi tapačiu arba panašiu turtu mokesčio normas. Šis skaičiavimo yra grindžiamas pelno dalimi, kurią norintis licenciatas hipotetiškai mokėtų norinčiam licenciarui sudarant sandorį įprastomis rinkos sąlygomis dėl teisės naudoti vertinamą nematerialųjį turta. Pagrįsta procentinė dalis nustatoma atsižvelgus į konkretaus atvejo faktines aplinkybes, pvz., atitinkamas licenciatas ir licenciaro investicijas, kad turtas duotų numatytą pelną. Kryžminė patikra gali būti atlikta palyginus duomenis su mokesčiu už naudojimąsi iš esmės panašiu nematerialiuoju turtu.

6.21. Visa apie naudojimąsi turtu gauta informacija turi būti patikslinta taip, kad rodytų lyginamojo naudojamo turto ir vertinamo turto skirtumus. Lyginant sutartis dėl vertinamo turto ir dėl naudojimosi kitu turtu, lyginami šie veiksniai:

- konkretaus licenciatas ar licenciaro veiksniai, kurie gali turėti įtakos naudojimosi turtu mokesčio normai, nes šalys gali būti tarpusavyje susijusios;
- išimtinumo sąlygos;
- ar licenciaras arba licenciatas privalo kompensuoti tam tikras išlaidas, pvz., rinkodaros ir reklamos;
- licencijos įsigaliojimo data ir galiojimo laikotarpis;
- licencijos trukmė;

- skirtingos charakteristikos, pvz., padėtis rinkoje, geografinė aplinka, funkcionalumas, nepriklausomai nuo to, ar jie susiję su produktais verslui ar vartotojui ir t. t.

6.22. Pasirinkta naudojimosi turtu mokesčio norma turėtų būti tikrinama įvertinant jos pagrįstumą. Vieno iš tokių patikrinimų metu lyginamas visas konkretus pelnas, pvz., bendrasis ir grynasis pelnas, ir kokia šio pelno dalis tektų kiekvienam licenciatui ir licenciarui, jei pasirinkta naudojimosi turtu mokesčio norma buvo taikoma licencijos mokesčiui apskaičiuoti. Vėliau toks pelno atidalijimas gali būti tikslinamas.

6.23. Jei gauta atidalyto pelno dalis ženkliai skiriasi nuo intervalo, kuris nurodytas rinkos apžvalgoje, tuomet:

- tai galėjo atsitikti dėl konkrečių veiksnių, pvz., vertinamas turtas gali būti daugiau ar mažiau sudėtingas, todėl numatoma didesnė arba mažesnė grąža už įprastą grąžą, kurią gautų licenciaras;
- gali prireikti dar kartą apsvarstyti, ar buvo pasirinkta tinkama naudojimosi turtu mokesčio norma;
- priklausomai nuo pasirinkto vertės nustatymo pagrindo, naudojimosi turtu mokesčio norma gali skirtis nuo tos, kurią pasirinktų rinkos dalyviai.

Tokie yra galimi sunkumai. Gali būti ir kitų nuokrypių priežasčių, todėl patikslinimus būtina atlikti profesionaliai.

Papildomo pelno skaičiavimo būdas

6.24. Papildomo pelno arba papildomų pajamų skaičiavimo būdu nustatoma nematerialiojo turto vertė lyginant prognozuojamo pelno ar pinigų srautus, kuriuos turėtų gauti verslo subjektas naudodamas nematerialųjį turtą, su pelnu ar pinigų srautais, kuriuos verslo subjektas gautų, kai tokio nematerialiojo turto nenaudotų. Įvertinamas prognozuojamas papildomas pelnas arba pinigų srautai, kuriuos subjektas turėtų gauti naudodamas nematerialųjį turtą. Prognozuojamos papildomos periodinės sumos perskaičiuojamos į dabartinę vertę taikant diskonto normą arba kapitalizacijos koeficientą.

6.25. Taikant papildomo pelno skaičiavimo būdą reikia šių vertinimo duomenų:

- prognozuojamo periodinio pelno, išlaidų taupymo ar pinigų srautų, kuriuos numato gauti rinkos dalyvis naudodamasis nematerialiuoju turtu;
- prognozuojamo periodinio pelno, išlaidų taupymo ar pinigų srautų, kuriuos numato gauti rinkos dalyvis nesinaudodamas nematerialiuoju turtu;
- kapitalizacijos daugiklio ar diskonto normos, taikomos prognozuojamam periodiniam pelnui ar pinigų srautams kapitalizuoti.

6.26. Numatomų gauti pinigų srautų naudojant nematerialųjį turtą ir jo nenaudojant prognozės daromos atsižvelgiant į:

- turtą turinčio verslo subjekto veiklą;

- visus verslo subjektus, kurie naudoja panašų ar identišką nematerialųjį turtą, apie kurį galima gauti informacijos viešai;
- vertintojo nuosavas duomenų bazes;
- kitą prieinamą informaciją apie tyrimus.

6.27. Jei PFI gaunama iš verslo subjekto, kuris turi nuosavybės teisių į turtą, reikia ją patikrinti arba palyginti su kitais rinkos duomenimis. Priklausomai nuo pasirinkto vertės nustatymo pagrindo gali tekti tikslinti prognozuojamą informaciją apie konkretų verslo subjektą.

6.28. Taikant šį skaičiavimo būdą būtina atkreipti dėmesį į tai, kad prognozuojami pinigų srautai nenaudojant vertinamo nematerialiojo turto nėra tipiniai (reprezentatyvūs), kadangi jiems įtaką daro kitas nematerialusis turtas, pvz., kai lyginamojo verslo pelnas daugiau priklauso nuo nuosavo prekės ženklo. Tokiais atvejais identifiкуotas papildomas pelnas ir apskaičiuota nematerialiojo turto vertė būtų nevisiškai įvertinta.

6.29. Šis skaičiavimo būdas gali būti taikomas ir nematerialiajam turtui, kurį naudojant būtų sutaupomos išlaidos, ir turtui, kurį naudojant būtų gaunama papildomo pelno, vertinti. Skirtingo pelno, gaunamo naudojant turtą ar jo nenaudojant, pavyzdžiai:

- tas pats verslo subjektas parduoda gėrimą tiek su prekės ženklo etikete, tiek be jos;
- susitarimu nekonkuruoti sukuriami skirtingi prognozuojami pinigų srautai.

6.30. Būtina įvertinti visus investicijų skirtumus, kurie gali egzistuoti tarp akivaizdžiai tinkamo lyginimui prekės ženklo ir vertinamo turto. Dėl didesnės pardavimo kainos produktas su prekės ženklu gali sukurti didesnę bendrąją pelną nei be jo. Tačiau produkto su prekės ženklu pardavimui skatinti atsiranda reklamos ir rinkodaros išlaidų, o produktams be ženklo šių išlaidų nereikia. Panašus ir kitas atvejis, kai nauja gamybos technologija gali sumažinti gamybos išlaidas, tačiau reikalauja įsigyti naujų mašinų. Todėl vertinant technologiją reikia įvertinti papildomų mašinų grąžą ir sąnaudas.

Perteklinių pajamų skaičiavimo būdas

6.31. Perteklinių pajamų skaičiavimo būdu nustatyta nematerialiojo turto vertė lygi dabartinei pinigų srautų, susijusių su vertinamu nematerialiuoju turtu, vertės ir su papildančiu turtu susijusios pinigų srautų dalies skirtumui. Šis vertės skaičiavimo būdas dažnai taikomas tais atvejais, kai įgijėjui reikia nurodyti, kokią visos už verslą sumokėtos kainos dalį sudaro materialusis turtas, identifiкуojamas nematerialusis turtas ir prestižas, pvz., atliekant vertinimą finansinių ataskaitų sudarymo arba mokesčių tikslais.

6.32. Perteklinių pajamų skaičiavimo būdas gali būti taikomas naudojant kelių laikotarpių prognozuojamus pinigų srautus (tokiu atveju jis vadinamas kelių laikotarpių perteklinių pajamų skaičiavimo būdu) arba naudojant vieno laikotarpio prognozuojamus pinigų srautus (tokiu atveju vadinamas vieno laikotarpio perteklinių pajamų skaičiavimo būdu). Kadangi nematerialusis turtas piniginę naudą paprastai duoda daugiau nei vieną laikotarpį, todėl kelių laikotarpių perteklinių pajamų skaičiavimo būdas praktikoje taikomas dažniau.

6.33. Taikant perteklinių pajamų skaičiavimo būdą reikia atsižvelgti į vertinimo duomenis, tarp kurių yra ir šie:

- prognozuojami pinigų srautai, numatomi gauti iš verslo, kuriam priskiriamas vertinamas nematerialusis turtas, padedantis kurti tuos pinigų srautus; jie apima tinkamą pajamų ir išlaidų priskirimą verslo subjekto susijusiam verslui ar turto grupei, apimant visas iš vertinamo nematerialiojo turto gautinas pajamas;
- papildančio turto mokesčiai, susiję su visu kitu šiame versle (ar versluose) dalyvaujančiu turtu, įskaitant ir kitą nematerialųjį turtą (6.37–6.41);
- tinkama diskonto norma, kuri sudaro galimybę prognozuojamus vertinamo nematerialiojo turto kuriamus pinigų srautus perskaičiuoti į dabartinę vertę;
- jei reikia, taikytina ir MNA.

6.34. Šis skaičiavimo būdas praktikoje dažnai taikomas įgyvendinamiems mokslinių tyrimų ir plėtros (VMTP) projektams vertinti, kuriuos gali būti sudėtinga vertinti taikant kitus skaičiavimo būdus. Kadangi kiekvienas VMTP projektas, tikėtina, yra unikalus ir vienintelis, gali būti sunku rinkoje rasti panašaus turto sandorių duomenų, todėl taikyti lyginamąjį metodą nepavyks. VMTP projekto pobūdis yra toks, kad plėtros laiko sąnaudos ir darytinės išlaidos yra patiriamos anksčiau, nei iš turto bus gauti pinigų srautai (ar sutaupytos išlaidos). Diskontuotų pinigų srautų skaičiavimai, pvz., keleto laikotarpių perteklinės pajamos, gali būti patikslinti, kad atitiktų (atspindėtų) išlaidas, patirtas iki turto pinigų srautų sukūrimo (ar išlaidų sutaupymą).

6.35. Šis vertės skaičiavimo būdas praktikoje taip pat dažnai taikomas su klientais susijusiam nematerialiajam turtui (klientų sąrašai, sutartys su klientais) vertinti. Šiuo atveju taip pat sunku rasti panašaus turto sandorių rinkoje ir informacijos apie juos, todėl lyginamojo vertinimo metodo greičiausiai taikyti nepavyks. Be to, sudėtinga tokiam turtui vertinti pritaikyti ir netaikyto naudojimosi turtu mokesčio skaičiavimo būdą, kadangi toks turtas nėra nuomojamas rinkoje ir nėra galimybės surinkti duomenų, kuriais būtų galima pagrįsti naudojimosi turtu mokesčio normą. Nėra galimybės taikyti ir papildomo pelno skaičiavimo būdą, nes bus sudėtinga rasti lyginimo objektą – verslą, kuriame nebūtų santykių su klientais.

6.36. Prognozuojami pinigų srautai perskaičiuojami į dabartinę vertę taikant tinkamą diskonto normą arba, paprastesniais atvejais, kai likęs naudingo tarnavimo laikas yra neapibrėžtas – kapitalizacijos normą.

6.37. Paprastai nematerialiojo turto rūšys, kurios vertinamos taikant perteklinių pajamų skaičiavimo būdą, yra tos, kurios papildo pinigų srautus kartu su kitu tos pačios grupės turtu. Kadangi svarbu pinigų srautus įvertinti atsižvelgus į verslo visumą, perteklinių pajamų skaičiavimo būdas paprastai taikomas tam nematerialiajam turtui, kurio kuriami pinigų srautai yra mažesni už bendrus verslo subjekto pinigų srautus. Taikant šį būdą pirmiausia prognozuojami visi pinigų srautai, kuriuos numatoma gauti iš verslo subjekto ar turto grupės, kurie naudoja vertinamą nematerialųjį turtą. Iš šių prognozuojamų pinigų srautų atimamos su papildančiu turtu, materialiuoju, nematerialiuoju turtu ir finansiniu turtu siejamos pinigų srautų dalys (ir paliekant vertinamo nematerialiojo turto dalį). Tai vadinama papildomomis turto išlaidomis (PTI) arba ekonomine nuoma.

6.38. Pagrindiniai PTI skaičiavimo principai:

- PTI turi būti apskaičiuojamos visam dabartiniam ir būsimam materialiajam, nematerialiajam ir finansiniam turtui, kuris padeda kurti pinigų srautus;
- jei turtas, kuriam reikia nustatyti PTI, dalyvauja daugiau nei vienoje verslo rūšyje (linijoje), PTI turi būti paskirstytos tarp skirtingų verslo rūšių (linijų).

6.39. Su tam tikromis išimtimis PTI paprastai apskaičiuojamos kaip papildančio turto tikroji graža ir vertė.

- Tinkama papildančio turto graža – tai investicijų graža, kurios iš turto tikisi tipinis apdairus investuotojas. Tai graža, kurios tikisi investuotojas, jei ją skaičiuotų atsižvelgęs į vertinamo turto rinkos vertę;
- Papildančio turto graža – pirminių investicijų susigrąžinimas iš turto, kuris laikui bėgant blogėja (nusidėvi). Ekonominio nusidėvėjimo suma (ekonominis turto nuvertėjimas) gali skirtis nuo nusidėvėjimo ar amortizacijos modelio, kuris taikomas finansinėms ataskaitoms ar mokesčių tikslais (300-asis TVS *Vertinimas finansinėms ataskaitoms sudaryti*, N9 dalis).

6.40. Jei pinigų srautų dydis prognozuojamas atskaičiavus mokesčius, PTI taip pat turi būti nustatomos atskaičiavus mokesčius. Jei pinigų srautai prognozuojami neatskaičiavus mokesčių, PTI taip pat turi būti skaičiuojamos įvertinus neatskaičiuotus mokesčius. Praktikoje, vertinant nematerialųjį turtą, pinigų srautai ir PTI dažniau skaičiuojamos atskaičiavus mokesčius.

6.41. Turtas, kurio paprastai skaičiuojamos PTI, yra apyvartinis kapitalas, ilgalaikis turtas, nematerialusis turtas, išskyrus vertinamą nematerialųjį turtą, ir visa esama darbo jėga. Vertintojas turi imtis atsargumo priemonių, kad nebūtų dvigubai skaičiuojami pelno ir nuostolių sąskaitos mokesčiai ir PTI ir įsitikinti, kad nebūtų praleistos PTI. Be to, būtina įvertinti ar, siekiant išvengti pervertinimo, reikia iš nematerialiojo turto bazinių pinigų srautų atimti su prestižu susijusias pajamas.

6.42. Šį klausimą išsamiai nagrinėja Vertinimo fondo (*Appraisal Foundation*) leidinys *The Identification of Contributory Assets and Calculation of Economic Rents*. Nors jame aprašomi JAV apskaitos ir mokesčių reikalavimai, tačiau aptariamai vertės skaičiavimo būdai taikomi ir kitur.

Plyno lauko skaičiavimo būdas

6.43. Pagal koncepciją plyno lauko skaičiavimo būdas panašus į perteklinių pajamų skaičiavimo būdą, nes taikant jį taip pat identifikuojami padidėję arba pertekliniai pinigų srautai, kurie yra susiję su vertinamu turtu. Užuoat iš pinigų srautų atėmus PTI, kuriuo siekiama parodyti papildančio turto dalį, taikant plyno lauko skaičiavimo būdą daroma prielaida, kad vertinamo turto savininkas turėtų sukurti arba nusipirkti papildantį turtą. Todėl šias pradines investicijas rodanti dalis yra atimama iš pinigų srautų.

6.44. Pinigų srautai, naudojami taikant plyno lauko skaičiavimo būdą, gali būti naudojami pradinėms papildomo turto pirkimo ar sukūrimo išlaidoms modeliuoti. Tai gali būti naudingas veiklą tęsti besitikinčio verslo subjekto turto vertės rodiklis tais atvejais, kai PTI rodo sukurtą verslą. Plyno lauko skaičiavimo būdas dažniausiai taikomas kaip vienas iš būdų pagal franšizės sutartį turimo nematerialiojo turto vertei nustatyti.

7. Išlaidų metodas

7.1. Išlaidų metodas grindžiamas ekonomikos principu, kad pirkėjas už turtą nemokės daugiau, nei kainuotų nusipirkti ar pasigaminti kitą tokio pat naudingumo turtą. Dažniausiai nematerialusis turtas yra nevienalytis, todėl tokio paties ar panašaus turto sandorių pavyzdžių rinkoje yra itin mažai (5.4 punktą). Taikant išlaidų metodą atsižvelgiama į išlaidas, kurias pirkėjas patirtų statydamas ar gamindamas tokį patį turtą.

7.2. Išlaidų metodu nustatoma nematerialiojo turto vertė lyginant jį su tokio paties naudingumo ar funkcionalumo turto sukūrimo sąnaudomis. Dažnai naujai pagamintas nematerialusis turtas bus naudingesnis už vertinamą turtą. Tokiu atveju reikia tikslinti naujo turto gamybos savikainą siekiant parodyti mažesnę vertinamo turto naudingumą. Šis patikslinimas vadinamas turto nuvertėjimo arba nusidėvėjimo pataisos koeficientu.

7.3. Išlaidų metodas gali būti taikomas tik tokio nematerialiojo turto vertei nustatyti, jei įmanoma pagrįstai nustatyti vertinamo turto atgaminimo ar pakeitimo išlaidas. Tokiu atveju:

- turto atkūrimo išlaidos yra turto kopijos sukūrimo išlaidos. Jos rodo laiką, investicijas ir procesus, kurių reikia vertinamam turtui sukurti vertės nustatymo dieną. Šis skaičiavimo būdas labiausiai tinka neseniai sukurtam nematerialiajam turtui vertinti;
- turto pakeitimo išlaidos yra tokio paties naudingumo ar funkcionalumo, kaip ir vertinamas turtas, šiuolaikiško lygiaverčio turto sukūrimo išlaidos. Dėl pokyčių rinkoje, pvz., pasikeitus kliento skoniui ar technologijoms, vertinamo turto sukūrimo procesai gali būti nebenaudojami. Turto pakeitimo išlaidų skaičiavimo būdas labiausiai tinka jau egzistuojančiam turtui vertinti, kai potencialus pirkėjas gali turėti galimybę sukurti lygiavertį turtą neatkartodamas vertinamo turto sukūrimo procesų.

7.4. Išlaidų metodas dažniausiai taikomas tokiam nematerialiajam turtui vertinti, kai nėra identifikuojamų pajamų srautų arba kitos ekonominės naudos. Nematerialiojo turto, kuris paprastai vertinamas išlaidų metodu, pavyzdžiai:

- paties verslo subjekto sukurta programinė įranga;
- interneto svetainės;
- suburto darbo kolektyvo gebėjimų nauda (6.41 dalis).

7.5. Išlaidos, į kurias gali tekti atsižvelgti vertinant nematerialųjį turtą išlaidų metodu:

- darbo jėgos ir visų medžiagų, kurių reikia turtui sukurti, išlaidos;
- sukurto lygiaverčio naudingumo turto reklamos ir pateikimo rinkai išlaidos;
- projekto priežiūros valdymo išlaidos;
- teisinių paslaugų, susijusių su licencijų ir patentų registracija, išlaidos;
- galimybių išlaidos, t. y. alternatyvių investicijų galimybių išlaidos, kurios gali būti patiriamos norint sukurti lygiavertį turtą;
- pelnas, kurį pagrįstai tikisi gauti turto plėtotojas, įvertinęs susijusią riziką.

7.6. Gali būti tikslinga apsvarstyti mokesčių atskaitymų iš išlaidų, kurios patiriamos plėtojant nematerialųjį turtą ir atliekant jo mokslinius tyrimus, poveikį.

7.7. Jeigu skaičiuojamos šiuolaikinio lygiaverčio turto sukūrimo išlaidos yra pagrįstos, gali tekti iš jų atimti visą su vertinamu turtu susijusią funkcinio ar ekonominio nuvertėjimo vertę. Tai gali tekti daryti, kai:

- sukuriamas naujas atitikmuo naudojant technologijas ar patirtį, kurios nebuvo tuo metu, kai buvo kuriamas vertinamas turtas;
- vertinamo turto likęs ekonominis amžius yra trumpesnis už naujo atitiktens likusį ekonominį amžių.

8. Kiti aspektai

Diskonto norma

8.1. Šio TID 6 skyriuje aprašyti pajamų metodo taikymo būdai numato diskontuotų pinigų srautų skaičiavimą. Nematerialiojo turto nevienalytis pobūdis reiškia, kad retai pavyks rinkoje gauti patikimų duomenų apie taikytinas diskonto normas. Tačiau galima naudoti rinkos informaciją ir ją taikyti kaip labiausiai patikimą ir pagrįstą sudėtinu (*build-up*) skaičiavimo būdu nustatytą normą.

8.2. Jei vertinamas nematerialusis turtas yra pagrindinis verslo subjekto turtas, paprastai apskaičiuojama nematerialiojo turto diskonto norma išreiškiama to turto svertiniu kapitalo kainos vidurkiu (SKKV). Tačiau SKKV norma gali netikti, jei vertinamas nematerialusis turtas yra išskirtinės rizikos, palyginti su kitu versle naudojamu turtu ir įsipareigojimais, arba, jei akivaizdu, kad yra kitokia diskonto norma.

8.3. Nesant galimybių nustatyti tinkamą diskonto normą remiantis rinkos duomenimis, nematerialiajam turtui vertinti paprastai taikomas kapitalo įkainojimo modelis (KJM).

Likęs naudingo tarnavimo laikas

8.4. Vertinant nematerialųjį turtą ypatingas dėmesys turi būti kreipiamas į likusį naudingo tarnavimo laiką. Tai gali būti baigtinis laikotarpis, kurį nustato sutartis arba tipinis sektoriui taikomas turto gyvavimo ciklas, tuo tarpu kito turto tarnavimo laikas gali būti neribotas. Apskaičiuojant turto likusį naudingo tarnavimo laiką įvertinami teisiniai, technologiniai arba funkciniai ir ekonominiai veiksniai. Pvz., turto, naudojamo pagal prekybos vaistais patentą, likęs naudingo tarnavimo laikas yra penkeri metai iki patento galiojimo pabaigos, tačiau yra tikimybė, kad jau po trejų metų į rinką pateks veiksmingesnis konkuruojantis vaistas. Tokiu atveju pirmojo produkto naudingo tarnavimo laikas gali būti sutrumpintas iki trejų metų, nors reikia įvertinti ir tai, ar technologinės žinios turėtų vertę pasibaigus nepatentuoto vaisto gamybai.

Taikymo pavyzdžiai

Toliau pateikiami pavyzdžiai iliustruoja, kaip gali būti taikomi šiame TID aptarti skaičiavimo būdai. Pagrindiniams principams pademonstruoti naudojami nesudėtingi vertinimo duomenys ir skaičiavimai. Pateikiami trys pavyzdžiai, kuriuose buvo naudojamas tas pats faktų (duomenų) rinkinys, tačiau nebuvo siekiama jų susieti, t. y. prielaidos, daromos viename pavyzdyje, nebūtinai atitinka daromas prielaidas kitame pavyzdyje. Todėl šie pavyzdžiai neturėtų būti laikomi išsamiais pavyzdžiais, kaip verslo subjekto skirtingas turtas turėtų būti vertinamas atliekant tą pačią vertinimo užduotį.

Atvejis

Vertintojas turi įvertinti nematerialųjį turtą, kuris priklauso bendrovei, prekiaujančiai maisto produktais (Bendrovė). Reikia nustatyti Bendrovės rinkos vertę, kaip ji yra apibrėžiama *TVS struktūrinuose pagrinduose*.

Tikimasi, kad pajamos prognozuojamu laikotarpiu per metus augs 4 procentais. Vadovybė tikisi 200 000 000 PV² pirmaisiais metais ir nori išlaikyti pastovią 20 procentų EBITDA maržą kiekvienais metais. Nusidėvėjimas sudaro 2,5 proc. pajamų. Daroma prielaida, kad prognozuojamu laikotarpiu ilgalaikė mokesčių norma bus 23 procentai. Sandorio sudarymo dieną vertintojas nustatė būdingą 8,5 proc. diskonto normą atskaičiavus mokesčius (bazinis svertinis kapitalo kainos vidurkis; SKKV).

Identifikuojamas turtas įsigytas kaip sudėtinė verslo dalis ir pripažįstamas atskirai, jei atitinka šiuos kriterijus:

- jį galima atskirai identifikuoti;
- verslo subjektas jį kontroliuoja;
- jis yra tikėtinas ekonominės naudos šaltinis.

Remdamasis tuo, kas įvardyta prieš tai, ir diskusijomis su vadovybe, vertintojas identifikavo šį Bendrovės nematerialųjį turtą vertės nustatymo dieną:

1. Registruotas prekės ženklas, kuris priskiriamas visiems Bendrovės parduodamiems produktams.
2. Su Bendrovės steigėju sudaryta sutartis nekonkuruoti, kuri neleidžia sukurti konkuruojančios įmonės pardavus šią Bendrovę.
3. Maisto produktų pardavimo susitarimas su pagrindiniais klientais.

---

² PV- piniginis vienetas

Vadovybė informavo, kad visas pajamas Bendrovė gauna parduodama produktus su registruotu prekės ženklu ir mano, kad šis ženklas yra pakankamai žinomas. Atsižvelgdamas į naudojimosi turtu mokesčio normą, kuri nustatyta remiantis lyginamaisiais sandoriais, vertintojas mano, kad ši naudojimosi turtu mokesčio norma neatskaičiavus mokesčių taikoma šiai Bendrovei yra 5 procentai. Atsižvelgus į diskusijas su vadovybe tikimasi, kad prekės ženklas teiks ekonominę naudą ketverius metus, po to numatoma atnaujinti, pakeisti prekės ženklą. Jokių reklamos ar rinkodaros išlaidų prekės ženklui reklamuoti nenumatoma.

Susitarimas nekonkuruoti sudarytas ketveriems metams. Vadovybės nuomone, jei nebūtų šio susitarimo, Bendrovės galimybė gauti veiklos pelną (*EBIT*) sudarytų tik 80 proc. prognozuojamo pelno pirmaisiais metais ir padidėtų iki 95 proc. prognozuojamo pelno ketvirtaisiais metais. Be to, vadovybė mano, kad tėra 75 proc. tikimybė, kad iš šio papildomo pelno sukurta vertė bus pasiekta. Vertintojas nustato 2 proc. papildomą rizikos premiją, kuri turi būti pridėta prie bazinio svertinio kapitalo kainos vidurkio (SKKV).

Bendrovė turi ketverių metų pardavimo susitarimą su vienu pagrindiniu klientu, iš kurio gauna apie 10 proc. visų pajamų (esant tai pačiai maržai). Atsižvelgus į Bendrovės veiklos pobūdį, visos papildančio turto išlaidos neatskaičiavus mokesčių sudaro 11 proc. ir, manoma, yra teisingai pagrįstos pagal pardavimo susitarimą gaunamoms pajamoms neatskaičiavus mokesčių. Vertintojas mano, kad SKKV turi būti taikoma 1 proc. papildoma rizikos premija.

Skaičiavimo pavyzdžiai

Toliau pateikiami pavyzdžiai rodo, kaip taikyti šiuos skaičiavimo būdus skirtingam turtui vertinti naudojant prieš tai pateiktą informaciją:

1. Netaikyto naudojimosi turtu mokesčio skaičiavimo būdas – registruotam prekės ženklui vertinti.
2. Papildomo pelno skaičiavimo būdas – susitarimui nekonkuruoti vertinti.
3. Kelių laikotarpių perteklinių pajamų skaičiavimo būdas – pardavimo susitarimui vertinti.

1. Netaikyto naudojimosi turtu mokesčio skaičiavimo būdas

PV mln.

Metai	1	2	3	4
Pajamos	200	208	216,3	225
Naudojimosi turtu mokestis neatskaičius mokesčių	10,0	10,4	10,8	11,2
Mokesčiai	-2,3	-2,4	-2,5	-2,6
Netaikyto naudojimosi turtu mokestis	7,7	8,0	8,3	8,7
Diskonto laikotarpis ³	1,0	2,0	3,0	4,0
Diskonto koeficientas	0,913	0,834	0,762	0,695
Dabartinė vertė	7,0	6,7	6,3	6,0
Tikroji vertė iki MNA				
26,0				

Pagrindinės prielaidos

SKKV	8,5 %
Rizikos premija	1,0 %
Diskonto norma	9,5 %
Lyginamoji naudojimosi turtu mokesčio norma (neatskaičius mokesčių)	5,0 %
Mokesčiai	23,0 %

³ Dėl paprastumo daroma prielaida, kad pinigų srautai šiame pavyzdyje bus gaunami kiekvienų metų pabaigoje. Praktiškai, nematerialiojo turto pinigų srautai būtų dažnesni. Tai galima parodyti nustatius trumpesnius diskonto laikotarpius arba nustatius vidurio metų diskonto datą kaip vidurkį.

2. Papildomo pelno skaičiavimo būdas

PV mln.

Metai	1	2	3	4
Veiklos pelnas (<i>angl.</i> EBIT) esant susitarimui nekonkuruoti	35,0	36,4	37,9	39,4
Veiklos pelnas (<i>angl.</i> EBIT) nesant susitarimo nekonkuruoti	28,0	30,9	34,1	37,4
Papildomas pelnas neatskaičius mokesčių	7,0	5,5	3,8	2,0
Mokesčiai	-1,6	-1,3	-0,9	-0,5
Papildomas pelnas atskaičius mokesčius	5,4	4,2	2,9	1,5
Diskonto laikotarpis	1,0	2,0	3,0	4,0
Diskonto koeficientas	0,905	0,819	0,741	0,671
Dabartinė vertė	4,9	3,4	2,2	1,0
Dabartinės vertės suma iki MNA	11,5			
Konkurencijos ir sėkmės tikimybė 75,0 %				
Tikroji vertė iki MNA	8,6			

Pagrindinės prielaidos

SKKV	8,5 %
Rizikos premija	2,0 %
Diskonto norma	10,5 %
Mokesčiai	23,0 %

3. Kelių laikotarpių perteklinių pajamų skaičiavimo būdas

PV mln.

Metai	1	2	3	4
Veiklos pelnas (<i>angl.</i> EBIT)	3,5	3,6	3,8	3,9
PTI neatskaičius mokesčių	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Pelnas neatskaičius mokesčių ir atskaičius PTI	3,1	3,2	3,4	3,5
Mokesčiai	-0,7	-0,7	-0,8	-0,8
Perteklinės pajamos	2,4	2,5	2,6	2,7
Diskonto laikotarpis	1,0	2,0	3,0	4,0
Diskonto koeficientas	0,913	0,834	0,762	0,695
Dabartinė vertė	2,2	2,1	2,0	1,9
Tikroji vertė iki MNA	8,2			

Pagrindinės prielaidos

SKKV	8,5 %
Rizikos premija	1,0 %
Bendrų pardavimų procentinė dalis ir priskirtas veiklos pelnas (<i>angl.</i> EBIT)	10,0 %
PTI neatskaičius mokesčių	11,0 %
Mokesčiai	23,0 %